

9. Крусян Р. А. Судова влада в Україні: характеристика етапів реформування // Право і суспільство. – 2016. – № 2. – С. 14–20.
10. Кузьмишин В. Незалежність судової гілки влади є головною передумовою довіри людей до неї // Юридичний вісник України. – 2014. – № 17 (982).
11. Обрусна С. Ю. Адміністративно-правові засади судової реформи в Україні: теорія, історія, сучасність : монографія – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 304 с.
12. Сокурєнко В. В. Адміністративно-правове забезпечення судово-правової реформи в Україні // Право і Безпека. – 2016. – № 3. – С. 6–11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2016_3_3.
13. Штогун С. Як змінити судочинство? Реформа судової системи очима судді у відставці // Юридичний вісник України. – 2014. – № 16 (981).

Касяненко Євгенія Валеріївна
викладач кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Системи державного управління і місцевого самоврядування виконують спільну мету – створюють інституційний механізм для реалізації публічної влади суспільством. Тому не викликає сумнівів теза про безумовну залежність такого механізму від волевиявлення громадян. У міжнародній практиці реальність демократичних перетворень у державі залежить від гарантування права громадян здійснювати владу, зокрема, через форми публічного діалогу.

Різні аспекти демократичного контролю розглядали такі вітчизняні і зарубіжні учені: Л. Акопов, О. Андрійко, Р. Арутюнян, В. Беляєв, О. Гетманець, О. Гавриленко, В. Гаращук, С. Денисюк, О. Забралова, О. Зайчук, А. Колодій, О. Коломитцева, С. Кушнір, П. Любченко, Л. Наливайко, Т. Наливайко, А. Олійник, Н. Оніщенко, Л. Рогатіна, О. Селіванова, А. Селіванов, О. Скакун, І. Сквірський, О. Скрипнюк, О. Сушинський, В. Тацій, Ю. Тодика, О. Фрицький, М. Цвік, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, С. Шестак та ін. Окремі проблеми громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування розглядали І. Довбуш, М. Їжа, О. Ігнатенко, В. Кравчук, О. Крилова, О. Неберикута, О. Орловський, П. Покатаєв, О. Радченко, Ю. Стрілець, О. Сушинський та ін.

В сучасних умовах державотворення увага науковців зосереджена на дослідженні проблем процесу демократизації державного сектора, посиленні його транспарентності. Місцеве самоврядування вже за своїм змістом вважається демократичною інституцією, тому науковий інтерес частіше представляли питання підвищення ефективності його діяльності.

Ефективне функціонування демократичної держави можливе лише за участі громадян у процесі прийняття рішень та ефективному громадському контролю, саме тому відповідальність за існування дієвого місцевого самоврядування покладено на територіальну громаду [1, с. 19]. Сучасна практика здійснення місцевого самоврядування в Україні характеризує його як недостатньо розвинений інститут у правовому, організаційному та матеріальному аспектах. Робота органів місцевого самоврядування, його посадових осіб, хоч і є максимально наближеною до громадян, але не відповідає вимогам відкритості, гласності, участі та підзвітності. Це не відповідає загально визнаній міжнародній практиці.

Принципам демократичного врядування приділено увагу у Білій книзі європейського врядування, розробленій Комісією Європейських Співтовариств. В ній виділено п'ять принципів ефективного врядування: відкритість, участь, підзвітність, ефективність та злагодженість. Вони гарантують і підтримують демократію та принцип верховенства права у державах-членах Європейського Союзу і застосовуються на усіх рівнях влади – світовому, європейському, національному, регіональному і місцевому [2, с. 11]. Ці загальні, але наповнені змістом вимоги мають бути реалізовані в сучасній роботі органів місцевого самоврядування в Україні, з огляду на обраний Європейський вектор зовнішньої політики.

Варто зауважити, що Українська держава проводить, зокрема, з цією метою безпрецедентну реформу децентралізації, яка у результаті має забезпечити місцевий розвиток та демократію. Децентралізація передбачає створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, за якої вирішення місцевих справ покладається не на представників центрального уряду, а на осіб, обраних населенням відповідних громад чи регіонів. Децентралізація може призвести до більш креативних, інноваційних та ефективних програм, дозволяючи собі місцеве експериментування. Вона може зміцнити політичну стабільність та національну єдність, надаючи можливість громадянам краще контролювати державні програми на місцевому рівні [3, с. 7–8]. Проте і розширення прав місцевого самоврядування створює умовну загрозу неконтрольованості окремих посадових осіб, системні порушення прав територіальної громади тощо.

З метою попередження таких наслідків цілком обґрунтовано запроваджується інститут префекта для здійснення державного контролю за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування. Хоча правовий статус префектів розробляється на основі європейських та міжнародних стандартів, перелік його повноважень стосовно місцевого самоврядування викликає сумніви у експертів, політиків та представників громадськості.

Варто зауважити, що чинна правова основа децентралізації в Україні та пропозиції, які містяться в проектах суміжних нормативно-правових актів, загалом зосереджені на інституціоналізації саме державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування і частково нівелюють потенційні

можливості громадського контролю.

Натомість саме громадський контроль за місцевим самоврядуванням є обумовленим, доцільним і функціональним методом спостереження за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Його результатом має стати справедлива та своєчасна реакція територіальної громади на недоліки або правопорушення, які допускаються у роботі обраних ними органів.

Громадський контроль, як вид соціального контролю, здійснюється об'єднаннями громадян та окремими громадянами. Громадський контроль є способом залучення населення до управління суспільством та державою. Він є важливою формою реалізації демократії, оскільки дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ, активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування [4, с. 74]. Громадський контроль є механізмом, за допомогою якого можна зробити органи місцевого самоврядування підзвітними перед територіальною громадою.

Громадський контроль реалізується через різноманітні форми: звернення громадян до органів публічної влади; сходи і збори громадян за місцем їх проживання; громадські ініціативи; громадська експертиза діяльності органів публічної влади; громадські обговорення проектів нормативно-правових актів; громадський моніторинг; діяльність громадських рад при органах виконавчої влади; акти громадянської непокори (страйки, бойкоти, масові демонстрації, публічні звернення, пікетування тощо (лише в межах правового поля); публічна звітність органів державної влади; медіаконтроль та ін. [5, с. 157]. Але ефективними формами громадського контролю на місцевому рівні є громадські слухання, громадська експертиза, медіа-контроль, як найбільш зручні форми залучення громадян до вирішення справ місцевого значення.

Деталізовану регламентацію законодавчо встановлених форм, напрямів та механізмів громадського контролю у сфері місцевого самоврядування науковці пропонують закріплювати в статутах територіальних громад, у тому числі з метою відображення специфіки громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування відповідної територіальної громади [6, с. 20]. Не заперечуючи зазначену позицію, вважаємо, що закріплення інституту громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування лише у статутах територіальних громад не сприятиме повноцінному розвитку інституту громадського контролю загалом.

Отже, для створення умов всебічного розвитку демократії в Україні, становлення ефективної, самостійної системи місцевого самоврядування, яка б функціонувала на засадах транспарентності, та для розширення правових можливостей громадянського суспільства необхідно закріпити інститут громадського контролю на законодавчому рівні – в Законі України «Про громадський контроль».

Врегулювання процедури проведення громадського контролю за діяльністю місцевого самоврядування необхідно здійснювати в межах єдиного

спеціального закону. Для конкретизації його окремих положень доцільно прийняти відповідні підзаконні нормативно-правові акти.

Література

1. Путівник з громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування / за ред. О. Неберикута. – Львів : Дизайн-студія «Папуга», 2009. – 84 с.
2. Європейське врядування: Біла книга // Комісія Європейських Співтовариств. – Брюссель : 2001 COM(2001) 428 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://uri.org.ua/load/4-1-0-113>. – С. 11-12.
3. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування : навчальний посібник для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. – К. : ПРООН/ МПВСР, 2007. – 269 с.
4. Іжа М. Громадський контроль в системі публічного управління як ефективний інструмент експертизи державно-управлінських рішень / М. Іжа, О. Радченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/2/02.pdf>.
5. Савченко О.В. Теоретико-правові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Савченко Олександр Васильович. – Запоріжжя, 2016. – 157 с.
6. Кравченко В. Громадський контроль у сфері місцевого самоврядування: проблеми ефективності / В. Кравченко // Порівняльно-аналітичне право. – № 5. – 2016. – С. 16–20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pap.in.ua/3_2016/5.pdf.

Обушко Вікторія Вікторівна

головний спеціаліст відділу
правопросвітництва та взаємодії з суб'єктами
надання первинної правової допомоги
Другого дніпропетровського місцевого
центру з надання безоплатної
вторинної правової допомоги

ГАРАНТІЇ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

В Україні законодавство створюється та змінюється швидкими темпами. У такій ситуації переважній кількості українських громадян для вирішення своїх життєвих проблем важко самотійно розібратися в законодавчому масиві, а якщо вони і знаходять необхідні правові норми, то їх складно зрозуміти без допомоги фахівця в галузі права.

Важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні як правовій державі відведено інституту правової допомоги, що закріплений у статті 59 Конституції України.

Реальне гарантування правової допомоги є критерієм дотримання взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань відповідно до положень Загальної декларації прав людини 1948 року, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Міжнародного пакту про громадянські